

Om undersøkelsen

Utvalg og frafall

Til undersøkelsen i 2011 ble det trukket et landsomfattende utvalg på 2 782 personer (etter at døde og personer flyttet til utlandet er utelatt). Dette er et representativt utvalg av personer i alderen fra 9 til 79 år. Det ble ikke oppnådd intervju med 992, eller 35,7 prosent, av bruttoutvalget. Intervju ble altså oppnådd med 1 790 personer. Svarprosenten er dermed på 64,3.

Hele undersøkelsen ble gjennomført over telefon. Ved intervju med mindreårige har foreldre/foresatte vært tilgjengelig med hjelp ved enkelte av spørsmålene.

Frafallet kan føre til utvalgsskjevhet. Hvis det er forskjeller i frafallsprosenten mellom ulike grupper, vil nettoutvalget (personer en har oppnådd intervju med) bare tilnærmet ha samme statistiske egenskaper som bruttoutvalget (personer som er trukket ut for intervjuing).

Tabellen på denne siden gir mulighet for å belyse eventuelle skjevheter på grunn av frafallet for kjønn, alder og landsdel. En sammenligner fordelingen i bruttoutvalget (eventuelt frafallet) og nettoutvalget. Dersom det er stort avvik mellom disse to fordelingene, viser dette at det foreligger utvalgsskjevhet for disse gruppene.

Av tabellen framgår det at frafallet har ført til liten skjevhet når det gjelder kjønn.

Frafallet i de ulike aldersgruppene har ført til en viss skjevhet i nettoutvalget i forhold til bruttoutvalget i alderssammensetningen. Skjevhetene er likevel så små at de neppe fører til resultater som i vesentlig grad vil avvike fra resultatene basert på et helt representativt utvalg.

Bruttoutvalget, frafallet og nettoutvalget, etter kjønn, alder og landsdel. Prosent

	Brutto- utvalg	Frafall	Netto- utvalg
I alt	100,0	100,0	100,0
Kjønn			
Menn	50,1	48,1	51,2
Kvinner	49,9	51,9	48,8
Alder			
9-15	10,1	10,3	9,9
16-24	16,0	18,0	14,9
25-44	34,0	39,3	31,1
45-66	28,2	23,7	30,7
67-79	11,7	8,7	13,4
Landsdel			
Oslo/Akershus	22,0	20,3	23,0
Østlandet ellers	27,8	27,7	27,9
Agder/Rogaland	14,8	14,6	14,9
Vestlandet	17,7	19,0	16,9
Trøndelag	8,9	9,3	8,7
Nord-Norge	8,8	9,2	8,7
Antall personer	2782	992	1790

Av nettutvalget utgjør mandager 14,6 prosent, tirsdager 14,5 prosent, onsdager 14,5 prosent, torsdager 14,5 prosent, fredager 14,0 prosent, lørdager 13,8 prosent og søndager 14,0 prosent. Måneden mars utgjør 24,7 prosent, juni 24,4 prosent, september 25,7 prosent og desember 25,2 prosent. Tallene i publikasjonen er vektet, slik at de fire månedene og de forskjellige ukedagene skal telle like mye.

Utvalgsvarians

Den usikkerhet vi får i resultatene fordi vi bare bygger på opplysninger om en del av befolkningen som undersøkelsen dekker, kalles ofte utvalgsvarians.

Standardavviket er et mål på denne usikkerheten. Størrelsen på standardavviket avhenger blant annet av tallet på observasjoner i utvalget, og av fordelingen til det aktuelle kjennemerket i hele befolkningsgruppen som omfattes av undersøkelsen. Vi kan anslå standardavviket ved hjelp av observasjonene i utvalget.

Statistisk sentralbyrå har ikke foretatt spesielle beregninger av slike anslag for tallene i denne publikasjonen, men i tabellen på neste side har vi antydnet størrelsen av standardavviket for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser.

For å illustrere usikkerheten kan vi bruke et intervall som, med en gitt sannsynlighet, angir nivået på den sanne verdi av en beregnet størrelse (den verdien vi ville ha fått om vi hadde foretatt en totaltelling i stedet for en utvalgsundersøkelse). Slike intervaller kalles konfidensintervaller dersom de er konstruert på en spesiell måte.

I denne sammenheng kan vi bruke følgende metode: La M være den beregnede størrelse og la S være et anslag for standardavviket til M . Konfidensintervallet blir da intervallet med grenser $(M \pm 2S)$ og

$(M + 2S)$. Denne metoden vil med omtrent 95 prosent sannsynlighet gi et intervall som inneholder den sanne verdi.

Følgende eksempel illustrerer hvordan en kan bruke tabellen til å finne konfidensintervaller: Anslaget på standardavviket til et observert prosenttall på 70 er 1,0 når antall observasjoner er 2 000. Konfidensintervallet for den sanne verdi får grensen $70 \pm 2 \times 1,0$, dvs. det strekker seg fra 72 til 68 prosent.

Når antallet observasjoner for en gruppe er mindre enn 25, foretas det ikke prosentberegninger.

I praksis vil en ikke nøye seg med å betrakte ett og ett prosenttall fra en eller flere undersøkelser særskilt, men sammenlikne prosenttall for forskjellige grupper. Da er det nødvendig å være oppmerksom på at to tall som sammenliknes, begge er usikre, og at usikkerheten på forskjellen mellom dem vanligvis blir større enn usikkerheten knyttet til hvert tall.

Innsamlings- og bearbeidingsfeil

I enhver undersøkelse, både i totaltellinger og utvalgsundersøkelser, vil det forekomme svar som er feil. Feilene kan oppstå både i forbindelse med innsamlingen og under bearbeidingen. Erfaringen er at etter at vi har rettet opp feil så langt dette er mulig, påvirkes de statistiske resultatene fra undersøkelsene i de fleste tilfeller forholdsvis lite av feil. Men virkningen av feil kan i noen tilfeller være av betydning.

Feil under innsamlingen, målefeil, oppstår ved at intervjupersonen avgir feil svar, eller ved at intervjueren krysser av for svaret i feil rubrikk eller skriver ufullstendige opplysninger i skjemaet. Bearbeidingsfeil er feil koding av for eksempel inntekt og yrke, feil i avledninger (omkodinger) eller feil som oppstår når opplysningene fra

Størrelsen av standardavviket i prosent

Antall observasjoner	Prosenttall					
	5(95)	10(90)	20(80)	30(70)	40(60)	50(50)
25	4,4	6,1	8,2	9,4	10,0	10,2
50	3,1	4,3	5,7	6,5	7,0	7,1
100	2,2	3,0	4,0	4,6	4,9	5,0
250	1,4	1,9	2,5	2,9	3,1	3,2
400	1,1	1,5	2,0	2,3	2,5	2,5
800	0,8	1,1	1,4	1,6	1,7	1,8
1 000	0,7	0,9	1,3	1,4	1,5	1,6
1 500	0,6	0,8	1,0	1,2	1,3	1,3
2 000	0,5	0,7	0,9	1,0	1,1	1,1
2 500	0,4	0,6	0,8	0,9	1,0	1,0

spørreskjemaet overføres til maskinlesbart medium. Gjennom manuell skjemarevisjon og maskinelle kontroller har vi søkt å finne feil og rette opp disse. Det er imidlertid klart at ikke alle målings- og bearbeidingsfeil oppdages.

Målefeil kan oppstå på mange måter. De kan skyldes vansker med å huske forhold tilbake i tiden. De kan også skyldes misforståelser av spørsmål. Når vi spør om forhold som folk erfaringsmessig finner kompliserte, må vi regne med å få en del feilaktige svar.

Målefeil kan også oppstå fordi visse spørsmål av enkelte oppfattes som ømtålige. De som svarer, kan i slike tilfeller bevisst gi feilaktige svar, eller de vurderinger som ligger til grunn for svaret, blir påvirket av hva de oppfatter som sosialt ønskelig.

Tid til radio og fjernsyn

Sendingene i radio og fjernsyn har i de seinere åra i stadig større grad spredt seg over hele døgnet og til stadig flere kanaler. Å stille ett enkelt spørsmål for hele døgnet for å fange opp tidsbruken for disse me-

diene kan dermed føre til at noe av denne tidsbruken ikke kommer med i svaret.

En test gjennomført av SSB i september 1998 viste at å splitte opp døgnet i kortere perioder og stille spørsmål om tid for hver av disse periodene, ga et betydelig høyere tall for tidsbruk enn med den spørreteknikken som vanligvis brukes. På bakgrunn av dette er spørsmålet som gjelder tid brukt til disse mediene endret fra og med 1999-undersøkelsen. Dette gjelder også andelen som bruker disse mediene i ulike perioder av døgnet. Med stor sannsynlighet er tallene høyere enn de ville ha vært med den metoden vi tidligere har brukt for disse mediene, og som vi fremdeles bruker for de andre mediene. Dette fører til at tidsbrukstallene for disse to mediene fra og med 1999 ikke er sammenlignbare med tidligere år.

Antall personer i ulike befolkningsgrupper som ble intervjuet i undersøkelsen

Alle	1790	Husholdningsinntekt	
		Under 350 000	250
Kjønn		350 000-499 000	223
Menn	917	500 000-649 000	244
Kvinner	873	650 000-849 000	305
		850 000-1 049 000	249
Alder		1 050 000 eller mer	218
9-12 år	91	Landsdel	
13-15 år	87	Oslo/Akershus	411
16-19 år	113	Østlandet ellers	499
20-24 år	154	Agder/Rogaland	266
25-34 år	224	Vestlandet	303
35-44 år	333	Trøndelag	156
45-54 år	277	Nord-Norge	155
55-66 år	272	Bostedsstrøk	
67-79 år	239	Tettbygd 100 000 eller flere	428
Kjønn/Alder		Tettbygd 20 000-99 000	369
Menn		Tettbygd under 20 000	569
9-15 år	90	Sprettbygd	377
16-24 år	151	Familiefase	
25-44 år	294	9-24 år hos foreldre	335
45-66 år	274	Enslige ellers 9-44 år	174
67-79 år	108	Enslige 45-79 år	181
Kvinner		Enslige forsørgere	59
9-15 år	88	Par med barn 0-6 år	241
16-24 år	116	Par med barn 7-17 år	254
25-44 år	263	Par 16-44 år uten barn	108
45-66 år	275	Par 45-79 år uten barn	438
67-79 år	131	Husholdningsstørrelse	
Yrkesstatus (16-79 år)		Bor alene	292
Yrkesgruppe 1-2	287	2 husholdningsmedlemmer	559
Yrkesgruppe 3	253	3 husholdningsmedlemmer	271
Yrkesgruppe 4-5	241	4 husholdningsmedlemmer	386
Yrkesgruppe 6-9	208	5 husholdningsmedlemmer eller flere	271
Elever/studenter	132		
Pensjonister	345		
Hjemmearbeidende	31		
Utdanning (16-79 år)			
Ungdomsskole	220		
Videregående skole	729		
Universitet/høgskole, kort	370		
Universitet/høgskole, lang	264		